ELS CONCURSOS BANDÍSTICS A LA VALL D'ALBAIDA: ELS CASOS D'ONTINYENT I ALBAIDA

Frederic Oriola Velló

RESUM

Entre els anys 1880 i 1960 emmarcat al sí del cicle festiu valencià, veurem com el nombre de localitats que començaran a desenvolupar concursos i festivals bandístics al País Valencià anirà en augment. Aquest serà un recurs cultural força utilitzat que tindrà el seu clímax durant els anys del primer franquisme. El present treball és un intent de sistematitzar quins foren els concursos celebrats a la comarca de la Vall d'Albaida, centrats en les ciutats d'Ontinyent i d'Albaida, la seua evolució, i la problemàtica que suposa el silenci de les fonts arxivístiques, bibliogràfiques i hemerogràfiques.

ABSTRACT

During the period between 1880 and 1960 and within the framework of the Pais Valencia's festive cycle, the number of cities and villages which started to organize brass bands contests and festivals increased. These contests and festivals would be a highly used cultural measure which would see its apogee during the first period of General Franco's regime, namely between 1940 and 1950. The present paper attempts to systematize the type of contests held in the Vall d'Albaida region, mainly in the cities of Ontinyent and Albaida. Moreover, it seeks to analyse its evolution and the problem derived from the silence of archives, bibliographical sources, and newspaper and periodicals libraries.

RESUMEN

Entre los años 1880 y 1960 dentro del ciclo festivo valenciano, veremos como el número de localidades que empezarán a desarrollar concursos y festivales bandísticos al País Valenciano irán en aumento. Este será un recurso cultural muy utilitzado que tendrá su clímax durante los años del primer franquismo. El presente trabajo es un intento de sistematizar cuáles fueron los concursos celebrados en la comarca de la Vall d'Albaida, centrados en las ciudades de Ontinyent y Albaida, su evolución, y la problemática que supone el silencio de las fuentes archivísticas, bibliográficas y hemerográficas.

1. TEMPS DE CONCURSOS

El binomi bandes de música i festes, ha estat una constant arreu de les comarques valencianes d'ençà el segle XIX. Aquest binomi s'ha materialitzat amb la realització de cercaviles, dianes, revetlles, processons, misses i concerts, amb les quals les societats musicals amenitzaran les diferents celebracions religioses, patronals, civils, morocristianes, falleres, etc. Però cal afegir com durant les darreres dècades de la centúria del vuit-cents, caldrà sumar un novell esdeveniment musical com seran els concursos bandístics (Oriola Velló, 2009).

Certamen, concurs, festa o festival, seran alguns dels epítets que al llarg de la història s'han donat a aquestos esdeveniments[1]. Fet i fet, es tracta d'un acte cultural, on diferents bandes de música competeixen per aconseguir uns premis convinguts, interpretant una sèrie de peces establertes de bestreta, que són avaluades per un jurat conformat per persones competents, sota l'atenció del públic assistent.

Serà durant el darrer quart del segle XIX, quan s'iniciaran aquestos esdeveniments. Així, entre 1880 i 1900 trobarem les primeres poblacions que n'organitzaran al sí de les seues festivitats, on s'hi poden citar Alacant, Alcoi, Castelló de la Plana, Llíria, València i Xàtiva. De totes val a dir, com el més important pel ventall temporal, la continuïtat, la qualitat, i la quantitat de societats musicals que han pres part en ell, serà el certamen de la fira de juliol de València que ve organitzant-se des de l'any 1886 (López Chavarri Andújar, 1986; Ruiz Monrabal, 1993).

Durant el primer terç del segle XX, veurem com el nombre de localitats que organitzaran aquest tipus d'actes seguirà en augment, arribant a les 25.[2] Mentre ja amb l'adveniment del franquisme, entre els anys 1940 i 1960, aquest nombre encara creixerà més, tocant sostre amb 44 poblacions diferents del País Valencià. Vegeu el següent gràfic[3]:

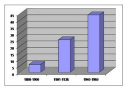

Evolució del nombre de localitats que organitzen concursos bandístics entre 1880 i 1960 (Ruiz Monrabal, 1993).[4]

Els concursos bandístics, seran així un acte cultural i festiu que calarà amb força en la societat valenciana. És més, durant el franquisme, aquestos concursos experimentaran un increment espectacular gràcies als festivals de pasdobles. Aquestos actes seran fruit de la convergència de diferents factors, com per exemple el tarannà espanyolista i la moral nacional-catòlica del novell règim; l'impuls que rebran per part de les institucions públiques i festeres; la crítica que s'exercirà als programes bandístics bastits amb reduccions d'obres simfòniques i líriques; o el menyspreu vers els arranjaments de música nord-americana i llatina. Tot plegat, farà que els festivals de pasdobles troben un ample suport social i mediàtic dintre de les festes valencianes (Calzado Aldaria, 2005; Oriola Velló, 2009).

Fet i fet els certàmens, concursos, festes i festivals que s'organitzaran entre 1880 i 1960, guardaran una sèrie de característiques en comú. Entre elles podem citar el fet de dur-se a terme en el marc d'una celebració ja fóra religiosa, civil o pertanyent al cicle festiu valencià; en els casos dels concursos realitzats al sí d'unes festes, amb la participació de les bandes de música que hi prenen part en elles; amb l'assistència de bandes provinents del *interland* de la localitat organitzadora; amb el veto a participar a les bandes autòctones de la població i amb una trajectòria en la majoria els casos discontinua, de curta durada, convocatòries intermitents, i farcida de variacions en quan al format, el protocol, o l'entitat organitzadora.

A continuació ens detindrem sobre les experiències de concursos i festivals bandístics desenvolupats en la comarca de la Vall d'Albaida; en concret dels casos d'Ontinyent i Albaida. Fet i fet la Vall d'Albaida és una comarca natural i allargassada, situada verticalment en la transició entre les províncies de València i Alacant, i horitzontalment entre la comarca de La Safor i la província de Castella la Manxa. Territori amb un nombre elevat de municipis, 34 en total, dividits històricament en dos partits judicials, el d'Albaida i el d'Ontinyent, amb una economia majoritàriament agrícola de secà centrada en la viticultura, amb importants nuclis industrials especialitzats en el tèxtil.

Si ens centrem a nivell bandístic, cal assenyalar com a la Vall d'Albaida ja durant el segle XIX presenciarem un ampla difusió de l'associacionisme musical, comptant més del 60% dels municipis amb aquesta tipologia d'entitats, les quals participaran tant del cicle festiu i religiós local, com de les festivitats de les poblacions veïnes. Al que hem d'afegir com aquest moviment musical, no sols es manifestarà als principals nuclis demogràfics i econòmics de la comarca, sinó que estarà present fins i tot en els llogarets de menors dimensions amb dèbils economies agrícoles (Oriola Velló, 2008).

A nivell metodològic hem centrat el nostre treball sobre tres fonts de recerca. Per un costat les arxivístiques, de la mà de la documentació conservada en ambdós arxius municipals; per altra les hemerogràfiques, amb la consulta de la premsa provincial tant a l'hemeroteca municipal de València, com a l'hemeroteca de la Universitat de València; i finalment la bibliogràfica. Recerca que no ha estat exempta de problemes, destacant el silenci documental que ens ha impossibilitat dibuixar la línia contínua d'aquestos esdeveniments, i que ha provocat que en alguns casos, l'únic que haguem pogut aconseguir siga constatar l'existència de l'acte.[5]

2. ELS CONCURSOS I FESTIVALS BANDÍSTICS D'ALBAIDA (1926-1954)

La vila d'Albaida veurà com entre els anys 1926 i 1954, s'organitzaran almenys deu convocatòries diferents de concursos, certàmens i festivals bandístics.

En aquest cas concret, hem d'assenyalar una sèrie de trets que la caracteritzaran. Per un costat cal apuntar la minsa repercussió dels mateixos tant a nivell arxivístic, bibliogràfic o hemerogràfic;[6] tampoc les bandes concurrents han guardat memòria precisa del mateix;[7] estos es duran a terme en el marc de les festes patronals dedicades a la Verge del Remei durant el mes d'octubre, però s'han desenvolupat d'un mode intermitent, sense la pretensió de crear un veritable acte bandístic amb continuïtat temporal; finalment podem diferenciar dos períodes, un abans de la guerra i un segon durant el primer franquisme.

Si comencem pel principi, trobem com gràcies als Llibres de festes conservats a l'Arxiu Municipal d'Albaida, sabem com el primer concurs de bandes de música del que tenim constància serà l'organitzat el 10 d'octubre de 1926:

A las 3 harán la entrada las diferentes músicas que toman parte en el Concurso Musical tocando alegres pasodobles por diferentes calles hasta congregarse todas en el paseo de la Glorieta y después se dirigirán a la plaza mayor presididas por la de esta Ciudad en donde ejecutarán una pieza de elección libre, terminando con un pasodoble por todas las músicas.

A continuación se procederá al sorteo de los dos cuadros con sus respectivos regalos de 500 y 250 pesetas.[8]

El problema, és que no hem trobat ni la crònica de les festes d'aquell any, ni el resultat del concurs, ni els expedients, ja que ni l'arxiu municipal ni la premsa provincial han pogut o sabut guardar memòria del resultat del mateix.

El mateix silenci sofrirà el festival organitzat durant les festes de 1930. Això si, més sort tindrem en aquest cas, ja que al tractar-se d'un festival d'interpretació ens val la síntesi que de l'acte en qüestió guarda el programa de festes. Així tenim com la vesprada del 8 d'octubre de 1930, després de la pertinent cercavila, s'organitzava a la plaça de la Constitució un *Festejo Musical* consistent en la interpretació d'un obra de lliure elecció, on prendrien part ambdós bandes de la localitat, *Primitiva Albaidense* i *Unión Musical*, juntament amb la *Primitiva de Benigànim* i la *Banda Municipal de L'Olleria*, a les quals s'atorgaria acabat l'acte un llaç recordatori per llurs banderes.[9]

El de 1931 serà el darrer concurs organitzat abans de l'esclat de la guerra, on sols hem pogut documentar la participació d'ambdós bandes locals, a més de la banda d'Atzeneta d'Albaida (Calzado Aldaria i Oriola Velló, 2009). Acte que segons la premsa se celebrà el dia 8 d'octubre.

Día 8.- [...] A las tres harán la entrada las diferentes bandas contratadas hasta congregarse todas en el paseo de la Glorieta, y desde allí con las dos de la ciudad, se dirigirán todas a la plaza Mayor, en donde se celebrará el Festival Musical.[10]

Caldrà esperar a la dècada de 1940 per retrobar concursos bandístics en les festes d'Albaida, malgrat que ben poca aigua clara hem pogut traure al respecte. El primer el tenim documentat la vesprada del 14 d'octubre de 1945, amb l'organització d'un festival de pasdobles que contaria amb la presència de les bandes del districte, i amb la interpretació de *L'entrà de la Murta* de Salvador Giner com a peça obligada.[11] Mentre l'any 1946 desconeguem si al final es realitzà cap esdeveniment bandístic, a pesar que la banda d'Alfarrasí assegura haver guanyat el primer premi d'aquesta convocatòria (Ruiz Monrabal, 1993, 498-499).[12]

Novament el 10 d'octubre de 1948 estava previst la realització d'un *Concurso Musical*, on la banda guanyadora tenia l'obligació de realitzar un concert la mateixa nit.[13] Almenys coneguem part del resultat del mateix, repartint-se els premis les bandes d'Alfarrasí, L'Olleria i Atzeneta (Ruiz Monrabal, 1993).

I en les festes de 1949 s'organitzà un *Gran Certamen Musical*, on participarien les bandes inscrites de la regió, amb tres premis en metàl·lic, i l'obligació que la banda guanyadora realitzés un concert la mateixa nit.[14] Però de nou cap dada hem pogut obtenir al respecte.

Més informació tindrem del concurs celebrat durant les festes de 1950. Aquell any concorrien acompanyant a les bandes de la localitat, les de Castelló de la Ribera, Benigànim, L'Olleria i Quatretonda, però ni la premsa provincial ni la documentació conservada a l'arxiu municipal ens informaran sobre el resultat. Almenys sabem que s'entregaren tres premis i un accèssit, pel que en vista de les despeses econòmiques realitzades llancem la hipòtesis que foren els de Castelló de la Ribera i els de Benigànim qui s'emportaren els millors guardons, mentre els de L'Olleria sabem que aconseguiren la tercera plaça, i a Quatretonda no queda memòria ni oral ni escrita d'obtenir cap premi a la vila albaidina.[15]

Mentre el de 1951, en comptes de concurs celebraren un festival de bandes de música. Aquell any, a més de les bandes de la localitat, participaran les de Banyeres, Beneixama, Font de la Figuera, Llíria i Quatretonda.[16]

Finalment, serà l'any 1954 el darrer del que tindrem constància sobre la realització d'algun concurs en aquesta conjuntura. Aquest any estava programat per a la vesprada del 10 d'octubre de 1954 la realització d'un *Concurso Regional de Bandas de Música*, amb tres premis en metàl·lic, i amb *Lo cant del valencià* de Pedro Sosa com a pasdoble obligat.[17] La banda de Gaianes serà la que s'emportarà el triomf, seguida per la d'Agullent que s'endugué el segon premi (Casanova Herrero, 2003, 41):

El día 10 está dedicado al Concurso Regional de bandas de música, para el que se han inscrito las de Agullent, Sociedad Musical de Goyanes (sic), "La Paz" de Benejama, Ateneo Musical de Rafelguaraf y la Lira Fontiguerense de Fuente de la Higuera. La que obtenga el primer premio dará un concierto por la noche.[18]

3. LA "FIESTA DEL PASODOBLE" D'ONTINYENT (1943-1948)

Pel que fa al cas d'Ontinyent, val a dir com aquest es materialitzarà en sis convocatòries organitzades durant els anys centrals de la dècada de 1940.

De bestreta hem d'indicar com aquest esdeveniment ha estat millor documentat, així a nivell bibliogràfic l'any 1979 el Pare Vicente Pérez Jorge va fer una aproximació a aquest esdeveniment bandístics, quan el tractà al segon volum del seu treball *La música en Onteniente*. A aquesta realitat, hem d'afegir els expedients que es conserven en l'Arxiu Municipal d'Ontinyent, que han servit per complementar les dades aportades pel Pare Vicente Pérez i també, l'existència d'una cobertura hemerogràfica de les festes morocristianes ontinyentines superior a les d'Albaida.

Entrant en matèria trobem com el primer concurs celebrat fou establert per la *Comisión de Fiestas y Sociedad de Festeros*, contant amb el suport de l'ajuntament. Les festes de moros i cristians d'Ontinyent se celebren a finals del mes d'agost, i en ell concorreran les bandes participants en la festa local. Aquesta primera edició, realitzada el 1943, resultà un tant improvisada, establint-se tres premis en una única categoria. A més, no s'establí cap obra obligada, sinó que les bandes interpretaren un pasdoble lliure, acudint les d'Alfarrasí, la Font de la Figuera, Bèlgida, Atzeneta, Genovés, Gaianes, Quatretonda, Pobla Llarga i Banyeres (Pérez Jorge, 1979, 127).

L'acte es realitzà la nit del diumenge, i el tribunal va estar composat per José Roca Coll com a president; el Pare Vicente Pérez Jorge, Daniel Silvaje Peralta i Vicente Gil Gandia com a vocals; i José Mª Bernabé Prats com a secretari. El resultat obtingut fou[19]: 1er. premi de 500 pts. a la banda Patronat Musical de Pobla Llarga, dirigida per José Pérez Ballester, que interpretaren *Rabet d'Or* del mateix director; 2º premi de 300 pts. a la Lira Fontiguense de Font de la Figuera, dirigida per Fernando Gramaje, que interpretaren *A mi Buñol* de Manuel Carrascosa; 3er. premi de 200 pts. a la banda de Banyeres, dirigida per Godofredo Garrigues, que interpretaren *Las salinas de Manuel* del mateix director; Accèssit, a la Unión Musical de Genovés, dirigida per Ricardo Boliches Hernández.

Pérez Jorge conclou que al festival de 1943, la banda d'Alfarrasí també obtingué una menció honorífica. Tancà l'acte la banda d'Educació i Descans d'Ontinyent que interpretà el pasdoble *De Andalucía a Aragón* de Jaime Teixidor, més l'himne de la ciutat.

L'any 1944 el festival fou preparat amb major cura. S'establiren dues seccions la primera amb bandes de més de trenta places, i la segona amb les de menys de trenta. El festival se celebrà el dia 22 d'agost de 1944, segons recull l'expedient pertinent. El jurat va estar conformat per José Roca Coll com a president; Justo Bellver Tormo, Miguel Asensi, Daniel Silvaje Peralta i Juan Miguel Lluch com a vocals; i Emilio Tortosa Moscardó com a secretari. Aquest any a més de la creació de les dues seccions, s'introduïa un altra novetat, les bandes interpretarien dos pasdobles. Un obligat, que fou *Les Dianes* de José Roca, i un altre de lliure elecció. El resultat fou[20]: Primera secció: 1er. premi a la banda de música d'Énguera dirigida per Fernando Penella Vicens; 2º premi a la banda de música de Pobla Llarga dirigida per José Pérez Ballester. Segona secció: 1er. premi a la banda de música de Genovés dirigida per Ricardo Boliches Hernándis; 2º premi a la banda de música d'Atzeneta d'Albaida dirigida per Juan Rubio Lluch.

A més cal apuntar com aquest any les festes ontinyentines tingueren un visitant il·lustre, Ramon Laporta Girón, Cap Provincial del Moviment i Governador Civil de València. Al finalitzar el concurs i després de l'actuació de la banda d'Ontinyent, Laporta Girón va ser obsequiat amb la interpretació del pasdoble *Les Dianes* per part de totes les bandes participants, sota la direcció del seu autor José Roca. Finalment, totes les bandes "conjuntamente, interpretaron el Himno Nacional".[21]

El 1945 se celebrà el III festival, a les dotze de la nit del dia 25 en la plaça de l'ajuntament. Aquest any, es trià com a obra obligada el pasdoble *Casa de Valencia* de Pascual Marquina. Pel que fa als guardons, per a la primera secció s'establí un primer premi valorat en 500 pts. i un segon de 150; mentre en la segona secció eren de 200 i 100 pts. respectivament,. El jurat quedava format per José Roca Coll com a president; Justo Bellver Tormo, Alfredo Varona Navarro, el Pare Vicente Pérez, Daniel Silvaje Peralta, i Juan Miguel Lluch com a vocals. Actuant per ordre les bandes d'Agullent, Genovés, Atzeneta d'Albaida, Gaianes, Alfarrasí, Muro, Énguera, Pobla Llarga i Alcudia de Carlet. El resultat fou[22]: Primera secció: 1er. premi a la banda de música d'Alcudia de Carlet; 2º premi a la banda de música d'Énguera; diploma amb menció honorífica a la Banda de Música de Pobla Llarga. Segona secció: 1er. premi a la banda de Música de Genovés; 2º premi a la banda de Música d'Atzeneta d'Albaida.

En la convocatòria de 1946, s'introduïen novetats en quan a les bases. Canviava la quantitat de músics, així la primera secció seria per a bandes de més de trenta cinc places, mentre la segona secció de menys de trenta cinc. Cada secció interpretaria un pasdoble diferent, la primera *Las Provincias* de Arturo i Vicente Terol, mentre la segona *Simpatia* de Camilo Pérez Monllor. Els premis també canviaven, en la primera secció consistien en 600 pts. al primer i 300 per al segon o accèssit, i en la segona 400 i 200 pts. Respectivament (Pérez Jorge, 1979, 130-131). El jurat quedava format per José Roca Coll com a president; Justo Bellver Tormo, Alfredo Varona Navarro, el Pare Vicente Pérez, Daniel Silvaje Peralta, Juan Miguel Lluch, Narciso García Yepes i Vicente Gil Gandia com a vocals. El resultat fou[23]: Primera secció: 1er. premi a la banda de música de Pobla Llarga; 2º premi a la banda de música de la Font de la Figuera. Segona secció: 1er. premi a la banda de música de Muro d'Alcoi; 2º premi a la banda de música d'Alfarrasí.

Per a l'any 1947, es seguien mantenint les bases establertes per a 1946, interpretant la primera secció com a pasdoble obligat Agüero de José Franco, mentre la segona secció era *España Cañí* de Pascual Marquina. El jurat el conformaven el Pare Vicente Pérez Jorge com a president; Justo Bellvert, Vicente Gil i Daniel Silvaje com a vocals. El resultat fou (Pérez Jorge, 1979, 131): Primera secció: 1er. premi a la banda de música Nova Artística d'Anna; 2º premi a la banda de Música de Muro d'Alcoi. Segona secció: 1er. premi a la banda de música Instructiva Musical d'Alfarrasí; 2º premi a la banda de música de L'Olleria.

El 1948, serà l'últim festival del pasdoble que es celebre a Ontinyent. L'acte en concret, es realitzà la nit del 28 d'agost. La primera secció tenia com a obra obligada el pasdoble A Onteniente de José Mª Ferrero, i la segona La Giralda d'Eduardo López Juarranz. El jurat l'integraven el Pare Vicente Pérez Jorge com a president; Francisco Gisbert, Ramon Corell, Daniel Silvaje i Vicente Gil com a vocals; i Antonio Lacueva com a secretari. El resultat fou (Pérez Jorge, 1979, 131): Primera secció: 1er. premi a la banda de música Nova Artística d'Anna; 2º premi a la banda de música de Muro d'Alcoi; es creà un tercer premi, repartit entre les dues bandes d'Albaida. Segona secció : 1er. premi a la banda de música Instructiva Musical d'Alfarrasí; 2º premi a la banda de música d'Atzeneta d'Albaida.

La de 1948 serà la darrera convocatòria de concursos bandístics ontinyentins, no trobant-ne cap altra fins a l'inici dels concursos de composició de música morocristiana ja en la dècada dels anys 1980.

4. CONCLUSIONS

L'acostament als certàmens, concursos, festes i festivals celebrats al sí del cicle festiu valencià ens donen noves dades per entendre la història i evolució de l'associacionisme bandístic al nostre país. La celebració d'aquesta tipologia d'esdeveniments, es presentaran com a un complement musical als diferents actes musicals que venien desenvolupant-se durant les festes.

Aquestos concursos localitzat per tota la geografia valenciana, seran presentats com un al·licient més de les celebracions locals, on els músics venguts de les poblacions i comarques veïnes, podien competir i arrodonir els guanys econòmics i les aventures que ja de per sí els reportava el periple musical. Com per exemple s'expressava un dels col·laboradors al respecte dels concursos de pasdobles celebrats en el marc de les falles de València i subvencionats per l'empresa cinematogràfica CIFESA:

En la fiesta josefina, son imprescindibles los músicos de la huerta. (...) Cuando el maestro ordene con la batuta el ataque al pasodoble, se iniciará el disparo de "masclets". Aunque al quinto compás, pongamos por caso, la música ya la produzcan tan sólo los hombres del pirotécnico, con acompañamiento de platillos y bombo.(...) Lo que pasa es que ellos, sencillamente, vienen a ver las Fallas. Por distraerse, tocarán en unos pasacalles que todos pueden "ver", pero que nadie "escucha", y amenizarán el polvoriento baile de la barriada. Los de más pretensión "harán" una serenatita; y por si algo "cae", aprovecharán el viaje para disputarse el premio Cifesa. El caso es que no podían quedarse en casa cuando toda la provincia se moviliza. Son valencianos y han de admirar y reír también la Fallas.[24]

A més el coneixement sobre aquesta realitat, ens ajuda a saber més coses sobre les relacions contractuals que s'establiran entre les poblacions festeres i les bandes de música, l'evolució dels preus de contractació, l'alça en les quantitats econòmiques dels guardons, les bandes amb major assistència a festes i concursos, els interlands de captació de bandes, els repertoris i autors més interpretats, etcètera.

Si ens centrem en els casos valldalbaidins estudiats, constatem com almenys en Albaida no existirà un desig institucional per crear un veritable esdeveniment bandístic amb continuïtat temporal, ni tampoc la voluntat per potenciar-lo donant-li publicitat, augmentant els premis o cercant bandes de prestigi per a que participaren en ell. Respecte al cas d'Ontinyent, el mateix Vicente Pérez argumentarà diferents factors que acabaran provocant la desaparició d'aquest esdeveniment, com per exemple l'inconvenient de celebrar-lo durant les festes morocristianes, les disputes entre les bandes concursants pel veredicte del jurat, l'etern problema econòmic dels ajuntaments de la postguerra o el cansanci de les bandes participants després de la jornada d'actuacions festives (Pérez Jorge, 1979, 132).

En conclusió, veiem com la realització de certàmens i festivals de bandes de música a les comarques valencianes ha estat una costant des de finals del segle XIX. Al respecte, queda pendent la realització d'una tasca de recopilació i recuperació dels mateixos per a que l'oblit no esborre la seua existència.

5. BIBLIOGRAFIA

BRAILOIU, C. (1973): *Problèmes d'ethnomusicologie* , Ginebra, Minkoff Reprint.

COSTA, L. (2001): Nota del traductor núm. 1, pàgina 117, de l'article de Nettl , Bruno (1992): «Últimas tendencias en etnomusicología», dins Francisco Cruces i altres (ed.) (2001): *Las culturas musicales; lecturas de etnomusicología* , Madrid, Trotta.

DÍAZ, L. (1993): *Música y culturas* , Madrid, Eudema.

GARCÍA, J. M. (2002): *La música étnica* , Madrid, Alianza.

MERRIAM, A. P. (1964): «Usos y funciones», dins Francisco Cruces i altres (ed.) (2001): *Las culturas musicales; lecturas de etnomusicología* , Madrid, Trotta.

NETTL, B. (1996): *Música folklórica y tradicional de los continentes occidentales* , Madrid, Alianza.

SCARNECCHIA, P. (1998): *Música popular y música culta* , Barcelona, Cidob Icaria.

SMALL, C. (1989): *Música, sociedad, educación* , Madrid, Alianza.

NOTES

1 Malgrat la sinonímia dels referits mots, cal observar alguns matisos, ja que a grans trets podem establir algunes diferències entre ells. Així "concurs" sol fer esment a la competició bandística on n'hi ha en joc una sèrie de premis en metàl·lic; "certamen" sol utilitzar-se quan les bandes inscrites han de complir algun criteri predeterminat com el geogràfic pertanyent a una determinada regió, província o localitat; "festival" sol referir-se a actuacions on les bandes participen sense l'afany d'aconseguir cap premi; i "festa", sol emprar-se per descriure els concursos monogràfics d'interpretació de pasdobles.

2 En concret: Alacant; Albaida; Alcoi; Benifairó; Bunyol; Borriana; Carcaixent; Castelló de la Plana; Castelló de la Ribera; Cullera; Dénia; Elx; Llíria; Novelda; Ondara; Oriola; Requena; Sueca; Tavernes Blanques; Torrevella; Utiel; València; Villena; Vinaròs; i Xàtiva.

3 En concret: Alacant; Albaida; Alberic; Alcàsser; Alcoi; Alcudia de Carlet; Alginet; Altea; Alzira; Benaguasil; Beneixama; Benifairó; Benissanó; Bunyol; Borriana; Carcaixent; Castelló de la Plana; Castelló de la Ribera; Catarroja; Crevillent; Cullera; Dénia; Elx; Gandia; Godella; Llíria; Montcada; Novelda; Oliva; Onda; Onil; Ontinyent; Pego; Pobla de Vallbona; Quesa; Requena; Sueca; Torrent; València (amb el concurs de pasdobles de "CIFESA" i també e ls certàmens de la Fira de Juliol); Vila Joiosa; Vila Real; Villena; Xàtiva i Xelva.

4 Val a dir que estes dades són aproximades i orientatives, ja què la majoria de vegades ni les bandes participants ni les entitats organitzadores han sabut o pogut guardar memòria exacta d'aquestos esdeveniments.

5 D'ara endavant quan ens referim a l'Arxiu Municipal d'Albaida serà mitjançant les sigles AMA; de l'Arxiu Municipal d'Ontinyent com AMO; de l'Hemeroteca Municipal de València com HMV; i de l'Hemeroteca de la Universitat de València com HUV.

6 Pel que fa a la premsa provincial dels anys 1920 i 1930, hem escorcollat les pàgines dels diaris *Las Provincias*, *El Mercantil Valenciano* i *El Pueblo*; mentre que dels anys 1940 i 1950 ens hem centrat en *Levante* i *Las Provincias*. Tampoc la recerca duta a terme a l'AMA ens ha proporcionat els resultats esperats, ni a les publicacions locals el tema ha despertat massa interès.

7 Sols cal parar atenció a les dades extretes i processades sobre el treball de Vicente Ruiz Monrabal, on les dades referents als concursos d'Albaida són incompletes i imprecises, i on sols fan esment a les convocatòries dels anys 1946, 1948, 1950, 1951 i 1954.

8 AMA. Caixa de llibres de festes. *Programa de 1926*.

9 AMA. Caixa de llibres de festes. *Programa de 1930*.

10 *Las Provincias*, 2 de Octubre de 1931.

11 AMA. Caixa de llibres de festes. *Programa de 1945*.

12 La falta del programa de festes a l'Arxiu Municipal d'Albaida, juntament amb la mancança d'informació a la premsa provincial, ens deixa com a única prova del festival l'afirmació realitzada pels d'Alfarrasí.

13 AMA. Caixa de llibres de festes. *Programa de 1948*.

14 AMA. Caixa de llibres de festes. *Programa de 1949*.

15 AMA. Caixa festes (1903-1906; 1944-1946; 1950-1965). Llibret "Caja: Movimiento económico de la administración de fiestas. Año 1950", f. 4-5.

16 AMA. Caixa festes (1903-1906; 1944-1946; 1950-1965). Llibret "Caja: Movimiento económico de la administración de fiestas. Año 1951", f. 21-22.

17 AMA. Caixa de llibres de festes. *Programa de 1954*.

18 *Las Provincias*, 26 de setembre de 1954.

19 AMO. Exp. de Secretaria. Exp. concurso del pasodoble celebrado con motivo de las fiestas del Smo. Cristo, 1943.

20 AMO. Exp. de Secretaria. Exp. concurso del pasodoble celebrado con motivo de las fiestas del Smo. Cristo, 1944.

21 Las Provincias, 30 d'agost de 1944 i Levante 29 d'agost de 1944.

22 AMO. Exp. de Secretaria. Exp. concurso del pasodoble celebrado con motivo de las fiestas del Smo. Cristo, 1945.

23 AMO. Exp. de Secretaria. Exp. concurso del pasodoble celebrado con motivo de las fiestas del Smo. Cristo, 1946.

24 *La despertà*, 1948. Article signat per Federico i titulat "La falla de las bandas". El mateix article pot ser consultat també en: Levante, nº extraordinario, 1959